

NORMVERBREDER

Romana Vrede is actrice en theatermaker. In 2016 maakte ze de voorstelling *Who's Afraid of Charlie Stevens* over haar autistische zoon. Vorig jaar won ze de Theo d'Or prijs voor haar rol in *Race* en nu staat ze op het toneel met Anniek Pheifer in *De Oresteia*. OPZIJ praat met haar over normen, hokjes en Netflix.

Je speelt in *De Oresteia* Cassandra, de oorlogsbuit van dictator Ammegnon. Je kan de toekomst voorspellen en weet zo dat je door onthoofding om het leven komt. Klinkt heel handig, maar niemand gelooft je. Lijkt me verschrikkelijk.

“Het is *mansplaining to the max*, haha! Een mooi onderwerp voor OPZIJ. Het lijkt me mooi om te onderzoeken. Als ik aan het rijden ben en ik zeg: ‘We moeten hier naar rechts’ en de bijrijder is ervan overtuigd dat we naar links moeten, raak ik in paniek. Hoe ga ik dan de bijrijder overtuigen zonder boos te worden, zo van: ‘Je luistert nooit naar me!’ Als dat een of twee keer gebeurt, word je daar verdrietig van. Maar als dat je modus operandi is, en je hebt echt gelijk, wat voor gedrag ga je dan vertonen? Denk je dan: *fuck it!* Of word je juist heel stil?”

“Ik vergelijk Sylvana Simons met een moderne Cassandra. Al zegt zij: ‘Ik heb trek in appeltaart,’ dan zijn er mensen die boos op haar worden. Letterlijk. Ze plaatste een foto van een taart op Instagram, er werd gereageerd met ‘Ga terug naar je eigen land’ met nog wat verwensingen erbij. Het Cassandra-effect. Het feminisme heeft er ook last van gehad. Vroeger zeiden mannen tegen hun vrouwen dat ze niet met feministen mochten omgaan omdat zij hun huwelijk kapot zouden maken. We willen op iedereen bashen die zich niet aan de norm houdt. Het is toch knap hoe zo’n Sylvana Simons toch nog doorgaat? Vanuit de rechtse bubbel rollen ze direct met de ogen als Sylvana iets zegt of doet.”

Eigenlijk is zo’n klassieke tragedie dus eigenlijk nog heel actueel?

“Dat is precies het idee van Theu (Boermans, de regisseur - MH). Het stuk is wel georiënteerd op mannen. De meeste toneelstukken hebben mannelijke hoofdrollen, maar dit stuk heeft juist een sterke vrouwelijke hoofdrol gespeeld door Anniek Pheifer. Theu heeft daar bewust voor gekozen. Ik waardeer, bewonder en juich die poging volledig toe.”

Hoe is het gesteld met de diversiteit binnen de toneelwereld?

“Die is redelijk wit. Zeker de gerenommeerde gezelschappen zijn meer dan 95 procent wit. Er is veel meer kleur in het jeugdtheater, in kleine gezelschappen en bij dans. Ik ben de eerste zwarte vrouw die werkt bij

deze titel te dragen en te *ownen*. Om *visible* te zijn. Ik ben een rolmodel qua acteren, want dat kan ik. Ik wil je idool zijn.”

Je schrok wel toen je hoorde dat je genomineerd was voor de prijs.

“Je bent zo bezig om de norm te verbreden, dat is echt mijn tocht, en dan lukt het of is die kans er. Dat is eng. Als kind had ik die missie al. Mensen dachten dat ik een jongetje was. Ik was het enige zwarte meisje in mijn buurt, het enige zwarte meisje op de toneelschool. De enige zwarte vrouw bij een bis-gezelschap. En dan ook nog een gehandicapt kind en een relatie met een vrouw. Ik val altijd buiten de norm. Waarom ben ik niet zoals de rest? Ik viel altijd op. Ik was nooit normaal. Ik paste nooit in een hokje, nog steeds niet. Sommige mensen denken dat ze in een hokje passen. Maar dat is niet zo, een hokje is een illusie. Je wil graag bij dat hokje horen, omdat je bang bent buiten dat hokje te vallen. Niemand heeft namelijk een hokje, niemand voldoet aan de norm. “Ik maakte zelf ook de fout door te zeggen dat ik ‘redelijk mannelijk’ ben. Maar zo geef ik mijn recht op het woord vrouwelijk op. Waarom noem ik mezelf mannelijk als dit ook een vorm van vrouwelijkheid is? Daar ben ik dus mee gestopt en ik vind mezelf juist enorm vrouwelijk nu.”

Eerder speelde je in Race, over seksisme en racisme, The Nation gaat over de problematiek in de Schilderswijk. Houd je van pittige onderwerpen?

“Ja, die onderwerpen liggen me. Een acteur is niet enkel een entertainer. Ik heb een angst voor leegte. Ik heb moeite met oppervlakkigheid, omdat het me confronteert met de ondraaglijke lichtheid van het bestaan. Dat alles maar tijdelijk is en dat we doodgaan. Ik wil studeren en me ergens in verdiepen, omdat ik dan voel dat ik leef en dat ik iets doe. Therapiewaardig materiaal, alsof ik alleen maar besta bij de gratie van mijn functie. Daar kan je over praten met een therapeut of daar heb je ruzie over met je vriendin. Maar goed, *Race* en *The Nation* waren om te lachen, maar ook confronterend. Dan moet je lachen en denk je: oh fuck, ik lach om een racistische grap. Mensen hebben niet altijd behoefte aan te serieuze toneelstukken. Ik ook niet altijd. Ik kijk Netflix als ik op een avond laat thuiskom van werk. Ik wil ook geëntertained worden, terwijl je er veel meer aan hebt als je een boek of blad leest. Dat is de eeuwige strijd tussen het snelle vermaak en leren. Je weet dat je je zoveel beter voelt als je een salade eet, maar je hebt gewoon trek in patat. Het is allebei okee.”

Scheelt het dat je tafeldame bent bij DWDD?

“Dat vindt de marketingafdeling fantastisch. Ik maak al twintig jaar toneel, en word nu pas herkend op straat. Toneel is mijn vak, maar ik ben nu bekend vanwege DWDD. Dat is best wel *killing* hoor. Op een avond bij dat programma bereik je net zoveel publiek als in tien jaar

toneel spelen. Daar sta ik maar een beetje aan de bar te hangen, binnen tien seconden een mening formuleren. En dan maak ik een voorstelling over autisme, seksisme of racisme en dat krijgt minder publiek. Frustrerend.”

Je hebt een zoon van vijftien, Charlie, heeft autisme. Je maakte er een voorstelling van: Who’s afraid of Charlie Stevens? Dit jaar komt er een tweede voorstelling. Ik hoorde dat veel mensen in het publiek moeten huilen.

“Klopt, 95 procent van de mensen gaat huilen. Vind ik leuk. Het is om te laten zien wat autisme doet. Ik wil mensen met me laten meehuilen. Veel mensen hebben verdriet. Ik heb dat omdat mijn zoon gehandicapt is, andere mensen hebben dat omdat hun partner is gestorven of ziek is. Hoeveel verdriet hebben mensen in zich? Het is een heel persoonlijk verhaal, dat wilde ik in een voorstelling gieten, als een soort van troost of herkenning. Zo van: dit is de pijn en dit is het verdriet.

Het is bedoeld om te delen. Maar ook om de schoonheid te laten zien.”

Je noemt je zoon daarom een kunstenaar.

“Dat helpt bij de voorstelling om zijn gedrag te tolereren als kunst. Als het om kunst gaat dan durven we veel vrijer te zijn. Dan denken mensen: ah ik snap het niet, het zal wel kunst zijn. Als het geen kunst is, gooien we het weg en als het wel kunst is dan zetten we er een bordje bij. Ik heb t-shirts laten drukken voor mijn zoon met de tekst: ik ben geen autist, ik ben een kunstenaar. Als hij dan zo zit van ‘ieeeee,’ dan denken mensen: Ah, het is een performance, in plaats van: Die jongen kan niet praten. Het gaat om normen. We hebben met z’n allen bepaald wat de manier van praten is. In Suriname gaan mensen met elkaar zitten voor persoonlijk contact, maar wij zitten in een rondje op verjaardagen koffie en thee te drinken en over het weer te praten. In Japan boer je aan tafel. Het zou raar zijn als jij nu gaat boeren. Wat is normaal? Dat is in ieder geval niet-inclusief.”

Hoe gaat het nu met je zoon?

“Charlie is nu vijftien en zo sterk als een beer. Hij is sterker dan ik, maar ik ben slimmer. Als hij boos

is, kan hij je fysiek aanvallen. Dat is heel heftig. Soms is het onhoudbaar. Ik heb hem drie of vier dagen in de week, de andere dagen is hij bij zijn vader. Hij leert nu te communiceren met gebaren, dat helpt enorm. We hebben begeleiders en hij krijgt een-op-een begeleiding thuis. Hij is nu een puber, ik denk dat hij wel weer rustiger wordt. Het helpt om te realiseren dat het een fase is.”

Ik heb t-shirts laten drukken voor mijn zoon met de tekst: ik ben geen autist, ik ben een kunstenaar